

Jakie ograniczenia sukcesji uniwersalnej przy łączeniu spółek

Zasada sukcesji uniwersalnej pozwala zrealizować podstawowy cel procesu połączenia spółek. Na jej podstawie spółka przejmująca lub spółka nowo zawiązana wstępuje z dniem połączenia we wszystkie prawa i obowiązki spółki przejmowanej lub spółek łączących się przez zawiązanie nowej spółki – art. 494 § 1 i § 2 Kodeksu spółek handlowych.

Ułatwieniem dla przedsiębiorców jest to, że przejście praw i obowiązków następuje w wyniku jednej czynności prawnej i z mocy samego prawa. Z tego powodu – co do zasady – nie jest konieczne dokonywanie dodatkowych czynności rozporządzających.

Jednak zasada sukcesji uniwersalnej dotknięta jest pewnymi ograniczeniami, których przykłady zostały przybliżone poniżej. Co ważne dla zapewnienia niezakłóconej działalności firmy po połączeniu, ograniczenia te powinny być zidentyfikowane jeszcze na etapie poprzedzającym połączenie, ich istnienie i zakres natomiast wymaga uwzględnienia przy ustalaniu harmonogramu połączenia.

Prawa osobiste i majątkowe

Zakresem sukcesji uniwersalnej objęte są m.in. prawa określone mianem praw osobistych i niezbywalnych. Jako przykład można wskazać:

- prawa osobiste
- uprawnienia do powoływania określonej liczby członków zarządu lub rady nadzorczej w innej spółce (chodzi tu o podmiot zewnętrzny, niebiorący udziału w łączeniu),
- zobowiązania danej spółki do powtarzających się świadczeń na rzecz innego podmiotu;
- prawa niezbywalne
- prawo użytkowania (niezbywalne co do zasady).

Sukcesja uniwersalna nie dotyczy stosunków prawno-korporacyjnych. Oznacza to, że zobowiązanie wspólników spółki przejmowanej lub wspólników spółek łączących się przez zawiązanie nowej spółki do powtarzających się świadczeń niepieniężnych na rzecz tej spółki (spółek) nie będzie objęte zakresem przedmiotowym sukcesji uniwersalnej. Źródłem tego rodzaju zobowiązania jest bowiem statut lub umowa spółki, który w dniu połączenia traci moc prawną w wyniku wykreślenia danej spółki z rejestru (Sąd Najwyższy w postanowieniu z 24 czerwca 2004 r., III CK 178/03).

Klauzule typu change-of-control

Zasadą jest wstąpienie przez spółkę przejmującą (lub odpowiednio spółki nowo zawiązane) w umowy cywilnoprawne, których stroną była wcześniej spółka przejmowana (lub odpowiednio spółki łączące się). Wyjątek stanowią natomiast tzw. klauzule typu change-of-control umieszczane w umowach. Mogą one zastrzegać wystąpienie określonych skutków prawnych w razie zmian w składzie wspólników spółki. Sytuacja taka

często występuje w umowach kredytowych oraz w umowach i dokumentach regulujących dotacje. Skutkami naruszenia klauzuli change-of-control jest zwykle uprawnienie do wypowiedzenia umowy przez bank czy instytucję przyznającą dotację, co oznacza postawienie kredytu w stan wymagalności lub skierowanie do spółki żądania zwrotu dotacji (w całości lub części).

Spółka może jednak uniknąć negatywnych skutków związanych z klauzulami change-of-control, jeżeli uda się osiągnąć porozumienie z drugą stroną umowy (kredytodawcą/instytucją kontrolującą) i uzyskać zgodę (promesę) na przeprowadzenie procesu połączenia.

Zgodnie z art. 494 § 2 k.s.h. na spółkę przejmującą albo spółkę nowo zawiązaną przechodzą z dniem połączenia w szczególności koncesje, zezwolenia oraz ulgi, które zostały przyznane spółce przejmowanej albo którejkolwiek ze spółek łączących się przez zawiązanie nowej spółki, chyba że ustawa (przepisy szczególne) lub decyzja o udzieleniu koncesji, zezwolenia lub ulgi stanowi inaczej. Przykładem ustawowych ograniczeń w tym zakresie jest koncesja przyznana przez prezesa Urzędu Regulacji Energetyki. Prezes urzędu może bowiem cofnąć koncesję albo zmienić jej zakres m.in. w przypadku podziału przedsiębiorstwa energetycznego lub jego łączenia z innymi podmiotami (art. 41 ust. 4 pkt 2 Prawa energetycznego).

Natomiast jako przykład wyłączenia spod zasady sukcesji uniwersalnej można wskazać konieczność przeniesienia uprawnień wynikających z zezwolenia na wykonywanie zawodu przewoźnika drogowego czy licencji uprawniającej do podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej w zakresie transportu drogowego w razie połączenia przedsiębiorcy posiadającego takie zezwolenie lub licencję (art. 13 ust. 2 pkt 2 ustawy o transporcie drogowym).

Szczególne obowiązki

W toku procedury łączenia się spółek konieczne jest sprawdzenie, czy nieruchomości, których właścicielem jest spółka przejmowana (bądź odpowiednio jedna ze spółek łączących się), stanowią nieruchomości rolne w rozumieniu ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego. Postawienie takiego wniosku w toku badania statusu prawnego wiąże się z istotnym ograniczeniem możliwości przeniesienia własności nieruchomości w ramach samej procedury połączenia. W takim przypadku bowiem, zgodnie z art. 4 wskazanej ustawy, Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, działając na rzecz Skarbu Państwa, może w przypadku podziału, przekształcenia lub łączenia się spółek handlowych złożyć oświadczenie o nabyciu prawa własności nieruchomości rolnej za zapłatą równowartości pieniężnej odpowiadającej jej wartości rynkowej.

Postępowania sądowe

Z dniem połączenia stroną postępowań sądowych staje się spółka przejmująca lub odpowiednio spółka nowo zawiązana. Co ważne, niezbędne jest zawiadomienie sądu o dokonany połączeniu i prawidłowe wykazanie następstwa prawnego, aby nie zakłócać

biegu postępowania. Jednak niezakończenie przed dniem połączenia postępowań pozostających w sferze związanej ze stosunkiem korporacyjnym, skutkować będzie ich umorzeniem. Przykładem mogą być procesy w przedmiocie wyłączenia wspólnika ze spółki przejmowanej (odpowiednio spółek łączących się) czy w przedmiocie rozwiązania spółki. —Aleksandra Lipka, Jan Molicki

Możliwość wystąpienia ograniczeń w ramach zasady sukcesji uniwersalnej, z którą mamy do czynienia w przypadku łączenia się spółek, stanowi jeden z powodów prowadzenia skróconego badania prawnego łączących się podmiotów i wiążących ich stosunków prawnych. Badanie takie powinno być przeprowadzone na etapie poprzedzającym faktyczne przeprowadzenie procesu połączenia, gdyż jego rezultaty mogą wpłynąć na przyjęty harmonogram, czy też nawet na przyjętą początkowo strategię działań prawnych. Niewątpliwą korzyścią takiego badania jest nadto uniknięcie zagrożeń dla niezakłóconej kontynuacji działalności gospodarczej po zakończeniu połączenia, dalszej współpracy z kontrahentami, czy dla korzystania z uzyskanych zezwoleń, koncesji oraz ulg – co łącznie stanowi kluczowy warunek powodzenia całego procesu.

Autorzy:

Aleksandra Lipka, prawnik, Kancelaria Prawna Piszcz i Wspólnicy

Jan Molicki, radca prawny, Kancelaria Prawna Piszcz i Wspólnicy